

NARODOWY INSTYTUT
POLSKIEGO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO ZA GRANICĄ

POLONIKA

Projekty konserwatorskie Instytutu POLONIKA zrealizowane w 2019 r.

Prace konserwatorskie na Ukrainie

Kościół pojezuicki, obecnie greckokatolicka cerkiew garnizonowa pw. św. św. Piotra i Pawła we Lwowie

Jednym z ważniejszych projektów konserwatorskich, kontynuowanych w tym roku przez Instytut, jest **konserwacja fresków na sklepieniu nawy głównej kościoła pojezuickiego we Lwowie, obecnie greckokatolickiej cerkwi garnizonowej pw. św. św. Piotra i Pawła**. Polsko-ukraiński zespół konserwatorów pod kierownictwem dra Pawła Bolińskiego z Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie kontynuował rozpoczętą w minionych latach renowację iluzjonistycznych fresków autorstwa Franciszka i Sebastiana Ecksteinów. W 2019 r. zakończył się etap techniczny według autorskiej metody dr. Bolińskiego, w kolejnym roku rozpocznie się estetyczna konserwacja malowideł, której termin zakończenia przewiduje się na koniec 2021 r.

W minionych latach prace w kościele jezuitów współfinansowały: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Instytut POLONIKA oraz parafia św. św. Piotra i Pawła, a koordynowało je Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Dziedzictwa Kulturowego KON-FEDERACJA. Od 2019 r. całość prac przy malowidłach Ecksteinów finansuje i koordynuje Instytut POLONIKA oraz parafia garnizonowa.

Katedra ormiańska pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Lwowie

Instytut przeprowadził konserwację mozaiki ukazującej Świętą Trójcę, autorstwa Józefa Mehoffera, zdobiącej sklepienie kopuły katedry ormiańskiej. Zwieńczyło to szereg prac konserwatorskich (m.in. malowideł ściennych Jana Henryka Rosena) prowadzonych w katedrze w ubiegłych latach nakładem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP oraz Instytutu POLONIKA. Wykonanie prac przy mozaice powierzono Stowarzyszeniu Absolwentów Akademii Dziedzictwa w Krakowie.

Cmentarz Łyczakowski we Lwowie

Na przestrzeni ostatnich lat w ramach polsko-ukraińskiej współpracy i dzięki funduszom Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, na **cmentarzu Łyczakowskim** poddano renowacji już ponad sto nagrobków, które są przykładem wspólnego dziedzictwa kulturowego Polski i Ukrainy. W minionym roku, we współpracy z Fundacją Dziedzictwa Kulturowego Instytut POLONIKA przeprowadził konserwację kolejnych nagrobków – Edmunda

Żychowicza (Zychowicza), wybitnego lwowskiego architekta, oraz hrabiostwa Karnickich. Instytut rozpoczął również konserwację okazałej i bardzo zniszczonej kaplicy Krzyżanowskich – jest to pierwsza konserwacja tak dużego obiektu sepulkralnego na Cmentarzu Łyczakowskim. Zakończenie prac prowadzonych na zlecenie Instytutu przez firmę Monument Service jest przewidziane na 2020 r.

Kościół franciszkanów św. Antoniego Padewskiego we Lwowie

Kolejnym projektem konserwatorskim rozpoczętym w minionym roku i przewidzianym do realizacji również na rok kolejny jest **remont i konserwacja schodów prowadzących do barokowego kościoła św. Antoniego** oraz znajdującej się na schodach **rzeźby Matki Bożej Immaculaty i adorujących ją puttów**. Prace wykonuje firma ZKR (Zabytki Konserwacje Remonty).

Kaplica Boimów we Lwowie

W 2019 r. została podpisana trójstronna umowa między administratorem kaplicy (Lwowską Narodową Galerią Sztuki im. Borysa Woznyckiego), konserwatorem miejskim Lwowa i Instytutem POLONIKA o współpracy przy projekcie rewitalizacji kaplicy Boimów. Została również przygotowana dokumentacja przedprojektowa (scanning, inwentaryzacja, wstępne badania).

Kolegiata Świętej Trójcy w Ołyce na Wołyniu

Jednym z najważniejszych projektów Instytutu POLONIKA była rozpoczęta w 2018 r. **kompleksowa renowacja zabytkowej, siedemnastowiecznej fasady dawnej kolegiaty Świętej Trójcy w Ołyce**. W momencie rozpoczęcia prac w 2018 r. zniszczenia tynków obejmowały ok. 80% powierzchni elewacji. Głównym celem podjętych prac remontowo-konserwatorskich było zatrzymanie degradacji zabytkowej fasady oraz zabezpieczenie jej przed dalszym zniszczeniem. W dalszej kolejności podjęte zostały działania przywracające walory estetyczne barokowej elewacji frontowej, w tym odnowienie ozdabiających fasadę płaskorzeźb i rzeźb w niszach, wieńczącego ją tympanonu, kamiennych elementów architektonicznych, rekonstrukcję zegarów na wieżach oraz konserwację marmurowego portalu wraz z drzwiami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Wykonanie prac przy zabytkowej fasadzie powierzono Fundacji Dziedzictwa Kulturowego.

Projekt zakończył się w grudniu 2019 r., w przyszłości Instytut planuje kontynuować prace konserwatorskie w dalszych częściach świątyni.

Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Winnikach

Instytut POLONIKA rozpoczął **konserwację malowideł w kościele Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Winnikach** w ramach polsko-ukraińskiego projektu edukacyjnego o charakterze warsztatu. Wzięli w nim udział studenci ze Lwowa pod kierunkiem dr. Pawła Bolińskiego z Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Celem tego projektu była nie tylko konserwacja malowideł, lecz także wykształcenie grona fachowców w dziedzinie konserwacji malowideł ściennych. Instytut będzie dążył do kontynuowania współpracy polskich i ukraińskich uczelni w trakcie dalszych projektów konserwatorskich prowadzonych w przyszłości na Ukrainie.

Kościół parafialny św. Bartłomieja w Drohobyczu

Instytut przeprowadził **konserwację techniczną XVIII-wiecznych malowideł w kaplicy św. Anny w kościele parafialnym św. Bartłomieja w Drohobyczu**. Autorem malowideł jest Antoni Solecki, sam zaś kościół jest jednym z najciekawszych średniowiecznych kościołów zachowanych na dawnych ziemiach wschodnich. W kolejnym roku Instytut planuje kontynuować konserwację techniczną malowideł w dalszych częściach kościoła. Realizację projektu powierzono Fundacji Niepodległości.

Kościół św. Michała Archanioła w Tywrowie

W kościele św. Michała Archanioła w Tywrowie Instytut POLONIKA sfinansował odrestaurowanie obrazu Matki Bożej Tywrowskiej – prace konserwatorskie wykonała Lesya Hanulyak, stypendystka Programu Stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Gaude Polonia.

Kolegiata św. Wawrzyńca w Żółtkwi i cmentarz Bazylikański w Krzemieńcu

Instytut POLONIKA kontynuował prowadzone we współpracy z Fundacją Dziedzictwa Kulturowego **prace konserwatorskie kamiennego fryzu na elewacji kolegiaty św. Wawrzyńca w Żółtkwi** oraz – we współpracy z Towarzystwem Tradycji Akademickiej - na **cmentarzu bazylikańskim w Krzemieńcu**, gdzie spoczywają m.in. profesorowie słynnego Liceum Krzemienieckiego. Konserwacji zostały poddane nagrobki **Józefa Sandersa (Josepha Saundersa)**, rytownika, wykładowcy historii sztuk pięknych, profesora Uniwersytetu Wileńskiego oraz nagrobek najprawdopodobniej jego córki – **Julii Sanders**.

Prace konserwatorskie na Białorusi

Muzeum Czesława Niemena w Starych Wasiliszkach

Instytut sfinansował remont dachu **domu w Starych Wasiliszkach**, w którym przez 19 lat mieszkał Czesław J. Wydrzycki, bardziej znany jako Czesław Niemen. Dach pokryty był eternitem, a przed laty gontem. Liczni turyści odwiedzający znajdujące się w budynku muzeum Czesława Niemena będą mogli zobaczyć przywrócony

pierwotny wygląd tego niewielkiego domostwa, w którym spędził młodość polski Artysta. Realizatorem projektu jest białoruska firma SalAnstroiopt.

Prace konserwatorskie na Litwie

Kościół św. św. Piotra i Pawła na Antokolu w Wilnie

Instytut POLONIKA zakończył prace konserwatorskie monumentalnego i bardzo zniszczonego obrazu przedstawiającego „Pożegnanie św. św. Piotra i Pawła” autorstwa Franciszka Smuglewicza. Obraz znajduje się w ołtarzu głównym jednego z najciekawszych kościołów w Wilnie fundacji rodziny Paców – w kościele św. św. Piotra i Pawła na Antokolu. Finansowane przez Instytut POLONIKA prace były realizowane przez litewsko-polski zespół konserwatorów. Ze strony litewskiej pracami kierował Mantas Matuiza, ze strony polskiej – Paweł Sadlej z firmy Croaton Konserwacja i Restauracja Dzieł Sztuki.

Kościół bernardynów św. św. Franciszka i Bernarda w Wilnie

Instytut włączył się również w techniczną konserwację malowideł w prezbiterium kościoła bernardynów, w którym wcześniejsze prace były prowadzone przez MKiDN. Malowidła pochodzące z różnych okresów od XVI-XVIII wieku, zachowane są jedynie we fragmentach, co powoduje, że jest to dosyć trudny pod względem konserwatorskim projekt. Realizatorem projektu jest firma „Croaton” Konserwacja i Restauracja Obiektów, Dzieł Sztuki Sp. z o.o.

Prace konserwatorskie na Łotwie

Tablica nagrobna Gustawa Manteuffla w Drycanach

Również na Łotwie, na przykościelnym cmentarzu w miejscowości Drycany, została umieszczona nowa marmurowa tablica z inskrypcją upamiętniająca tego niezwykłego badacza w miejsce płyty, która **uległa zniszczeniu w 2015 r.** Nową płytę sfinansował Instytut POLONIKA.

Prace konserwatorskie we Francji

Cmentarz Les Champeaux w Montmorency

We współpracy z Towarzystwem Opieki nad Polskimi Pamiątkami i Grobami Historycznymi we Francji została przeprowadzona konserwacja kolejnych nagrobków na cmentarzu w Montmorency pod Paryżem, **m.in. nagrobek Olgi Boznańskiej oraz neogotycka kaplica Jaroszyńskich.** Stella nagrobna w nagrobku Olgi Boznanskiej

była w bardzo złym stanie technicznym. Została wymieniona na nową, gdyż jak się okazało pochodziła z odzysku. Przekuto ją w latach 80 XX w. W kaplicy zostały poddane konserwacji witraż, kamienny schodkowy dach oraz krata drzewiowa. Prace będą kontynuowane w kolejnych latach. Projekt został zrealizowany we współpracy z Towarzystwem Opieki nad Polskimi Pamiątkami i Grobami Historycznymi we Francji.

Cmentarz w Montmorency (zwany często polską nekropolią) jest największym cmentarzem emigracji polskiej, w związku z czym Instytut POLONIKA dąży do objęcia go stałą opieką i systematycznego prowadzenia na nim prac konserwatorskich.

Prace konserwatorskie w USA

Muzeum Polskie w Ameryce w Chicago

Z ramienia Instytutu konserwacji zostało poddanych **ponad 20 obrazów polskich artystów** znajdujących się w zbiorach muzeum. Konserwacja była elementem przygotowań do obchodów 80-lecia Wystawy Światowej w Nowym Jorku, która odbyła się w 1939 r. Prezentowane na niej polskie dzieła sztuki obecnie znajdują się w chicagowskim muzeum, a jesienią tego roku zostały zaprezentowane podczas wystawy czasowej. Prace konserwatorskie zostały przeprowadzone przez konserwatorów z firmy Parma Conservations.

Projekty badawcze i inwentaryzacyjne Instytutu POLONIKA zrealizowane w 2019 r.

Rejestracja i dokumentacja cmentarzy i zabytków sepulkralnych poza granicami kraju

Instytut POLONIKA kontynuuje rozpoczętą w połowie lat 90. XX w. pod nadzorem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego **rejestrację i dokumentację cmentarzy i zabytków sepulkralnych poza granicami kraju**. W 2019 r. zostało wykonanych 400 kart dokumentacyjnych nagrobków na cmentarzu w Złoczowie na Ukrainie. Karty inwentaryzacyjne są dostępne on-line na stronie internetowej Instytutu Historii Sztuki UKSW.

„Słownik polskich artystów plastyków działających poza granicami Polski”

Instytut kontynuował prace nad dokumentacją polskich artystów działających w Wielkiej Brytanii, Francji i Kanadzie w XX wieku. Efektem tego kilkuletniego projektu będzie **„Słownik polskich artystów plastyków działających poza granicami Polski”** obejmujący twórców XX wieku.

Badania monograficzne we Francji

Książka „**Nagrobek serca Jana Kazimierza w dawnym kościele benedyktynów Saint-Germain-des-Prés**” autorstwa dr. Pawła Migasiewicza powstała w wyniku monograficznych badań Instytutu POLONIKA. Równie interesująco zapowiada się wynik badań dotyczących **emigracyjnej działalności artystycznej króla Stanisława Leszczyńskiego w Nancy**. Przeprowadzone w roku bieżącym rozpoznanie i dokumentacja dzieł sztuki zgromadzonych w kościele Notre-Dame-de-Bonsecours w Nancy dały zaskakująco obszerny materiał źródłowy i faktograficzny. Efektem programu będzie artystyczna monografia tego kościoła będącego niezwykle pomnikiem króla i jego żony.

Badania siedzib szlacheckich i arystokratycznych na Litwie

Na terenie Litwy Instytut realizuje dwa projekty dotyczące **siedzib szlacheckich i arystokratycznych**. Pierwszy, rozpoczęty w 2018 r. i zaplanowany na kilka lat, dotyczy tych siedzib w obszarze dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego i obejmuje okres od Unii Lubelskiej do XX wieku. Drugi, rozpoczęty w 2019 r., dotyczy kilkudziesięciu nowożytnych pałaców wzniesionych w Wilnie do końca pierwszej Rzeczypospolitej. Koordynatorem projektu jest dr hab. Tadeusz Bernatowicz we współpracy z Polskim Instytutem Studiów nad Sztuką Świata.

Katalog graficznych poloników w Państwowym Muzeum Historii Religii w Sankt Petersburgu

W Państwowym Muzeum Historii Religii w Sankt Petersburgu znajduje się nierozpoznany dotychczas zbiór graficznych poloników obejmujący około 400 obiektów od XVI do XX wieku. Obok licznej reprezentacji XIX-wiecznej produkcji o treści religijnej znajdują się tam unikatowe dokumenty. Zbiór ten został profesjonalnie skatalogowany. Strona rosyjska jest zainteresowana wspólną publikacją książkową w 2021 r.

Kwerenda dzieł graficznych w Augsburgu i Monachium

Augsburg był w epoce baroku czołowym ośrodkiem twórczości graficznej w Europie Środkowej. Przeprowadzona w 2018 i w 2019 r. w Kunstsammlungen und Museen, Staats- und Stadtbibliothek w Augsburgu oraz w Zentralinstitut für Kunstgeschichte w **Monachium** kwerenda pozwoliła na identyfikację około **320 dzieł graficznych zamawianych przez polskich odbiorców**. Ich katalog i naukowe omówienie będzie sfinalizowane w 2020 r. publikacją książkową.

Badania polskiego dziedzictwa kulturowego w Gruzji

Instytut kontynuuje rozpoczęte w 2018 r. badania na terenie **Gruzji**, gdzie na przełomie XIX i XX w. istniała stosunkowo liczna Polonia (w tym kilku znaczących architektów). Aktualnie są tam realizowane dwa projekty.

Pierwszy dotyczy artystycznej historii polskiego kościoła w Tbilisi z zachowanym bogatym wyposażeniem, drugi zaś spuścizny polskich architektów w Tbilisi, Kutaisi i Batumi. W minionym roku badania źródłowe i dokumentacyjne były skupione na osobie architekta Aleksandra Szymkiewicza, autora między innymi znakomitego budynku Konserwatorium w Tbilisi.

Projekty popularyzatorskie Instytutu POLONIKA zrealizowane w 2019 r.

Koncert organowy w katedrze łańciskiej we Lwowie

Instytut POLONIKA 3 maja 2019 zaprosił na koncert organowy w katedrze łańciskiej we Lwowie wykonany na XIX-wiecznym instrumencie. Dzięki pracom konserwatorskim przeprowadzonym w 2018 r. przez organmistrza Bernarda Termena pod nadzorem polskiego rzeczoznawcy prof. Wiktora Łyjaka, organy zabrzmiały po raz pierwszy od ponad stu lat. Zespół konserwatorów pod kierunkiem Pawła Sadleja przeprowadził także konserwację szafy organowej i balkonu organowego.

Publiczność wysłuchała dwóch koncertów w wykonaniu wybitnego polskiego organisty Wiktora Łyjaka wraz z Lwowską Orkiestrą Kameralną „Akademia” pod batutą Igora Pylatiuka z koncertmistrzem Arturem Mykytką.

Wystawa „Polacy w Lipawie – historia znana, nieznana, zapomniana” na Łotwie

W czerwcu, w łotewskiej Lipawie zagościła niezwykła wystawa przypominająca historię Polaków, którzy odegrali kluczową rolę w rozwoju tego miasta. Wystawa powstała na podstawie wydanej w 2018 r. książki Marka Głuszki.

Wystawa „Katedra ormiańska we Lwowie i jej twórcy” w Warszawie

Od 2 października do 25 listopada w oranżerii Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie była prezentowana wystawa „Katedra ormiańska we Lwowie i jej twórcy”, która powstała w ramach współpracy Instytutu POLONIKA z Międzynarodowym Centrum Kultury.

Wystawa w formie plasz i przestrzennych rekonstrukcji prezentowała dzieła Jana Henryka Rosena z katedry ormiańskiej oraz inne realizacje malarza zdobiące wnętrza kościołów w Polsce, Włoszech i Stanach Zjednoczonych, a także prace wykonane do katedry ormiańskiej przez innych artystów, wśród których wyróżnia się mozaika z przedstawieniem Trójcy Świętej w kopule nad najstarszą częścią katedry zaprojektowana przez Józefa Mehoffera.

Wystawa „Jedźmy do Ameryki! Wycinki z historii Polonii amerykańskiej”

Wystawa „Jedźmy do Ameryki! Wycinki z historii Polonii amerykańskiej” za pomocą zdjęć Norberta Piwowarczyka zaprezentowała nie tylko zachwycające pięknem polskie świątynie (tzw. Polish Cathedrals), lecz także współczesne ślady polskości, jakie można napotkać, podróżując po USA. Prezentowane na wystawie fotografie były pokłosiem prac dokumentacyjnych prowadzonych od 2017 r. w ramach projektu „Parafie i kościoły polskie w USA” finansowanego dzięki funduszom Programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”. Od 2018 r. do projektu włączył się Instytut POLONIKA, który m.in. wsparł finansowo wydawanie publikacji. Pierwsza z nich – album „Parafie i kościoły polskie w Chicago” – miała premierę 21 listopada 2019 r.

Album „Parafie i kościoły polskie w Chicago”

Przygotowany we współpracy z naukowcami z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie album przywraca pamięć o roli polskich społeczności w rozwoju kościoła katolickiego w USA. Jest to pierwszy tom cyklu albumowych publikacji poświęconych parafiom i kościołom polskim w USA wydany w dwóch językach – polskim i angielskim – oraz opatrzony artystycznymi zdjęciami autorstwa Norberta Piwowarczyka. Więcej na temat albumu: <https://polonika.pl/wydawnictwo/parafie-i-kościoly-polskie-w-chicago>

Biografia „Henryk Bukowski. Imię żyje nadal”

Biografia „Henryk Bukowski. Imię żyje nadal” przypomina postać niezwykle Polaka, powstańca styczniowego, emigranta politycznego do Szwecji, gdzie zyskał sławę najwybitniejszego antykwariusza Skandynawii. Bukowski zapisał się również na kartach polskiej historii jako kolekcjoner i mecenas sztuki, który w sposób szczególny otoczył opieką Muzeum Narodowe Polskie w Rapperswilu. Więcej na temat książki: <https://polonika.pl/wydawnictwo/henryk-bukowski-imie-zyje-nadal>

Monografia „Cmentarz Na Rossie w Wilnie – historia, sztuka, przyroda”

Monografia „Cmentarz Na Rossie w Wilnie – historia, sztuka, przyroda” jest pierwszym tak wszechstronnym opracowaniem poświęconym polskiej nekropolii. Książka powstała dzięki pracom dokumentacyjnym prowadzonym w latach 2013-2016 przez Instytut Historii Sztuki UKSW w Warszawie we współpracy z Litewskim Uniwersytetem Edukologicznym (obecnie Akademia Edukacji Uniwersytetu Witolda Wielkiego). Połączenie sił badaczy polskich i litewskich zaowocowało powstaniem publikacji przedstawiającej w sposób kompleksowy

obraz nekropolii Na Rossie jako świadectwa dziedzictwa kulturowego Polski i Litwy. Więcej na temat książki: <https://polonika.pl/wydawnictwo/cmentarz-na-rossie-w-wilnie-historia-sztuka-przyroda>

Animacja „Przebudzone spojrzenia”

„Przebudzone spojrzenia” to animacja, która przenosi widzów do Lwowa okresu międzywojennego, by mogli poznać katedrę ormiańską i jej twórców. Katedra to miejsce, które współtworzyli znani polscy artyści, czerpiąc inspirację z różnych kultur. Film „Przebudzone spojrzenia” ożywia malowidła Jana Henryka Rosena zdobiące wnętrze katedry oraz opowiada historię osób na nich przedstawionych. Całą animację można obejrzeć na stronie Internetowej Instytutu: <https://polonika.pl/programy/programy-strategiczne/popularyzacja/multimedia/filmy/-przebudzone-spojrzenia->

Kolejne odcinki przygód „Pola i Niki”

Polo i Nika w kolejnych częściach serii zabrali dzieci w podróż do katedry ormiańskiej we Lwowie oraz do pałacu maharadży w indyjskim Dźodhpurze. Dzieci miały okazję poznać pracujących nad swoim dziełem malarzy – Jana Henryka Rosena oraz Stefana Norblina. Wszystkie odcinki przygód Pola i Niki można obejrzeć na stronie internetowej Instytutu: <https://polonika.pl/programy/programy-strategiczne/popularyzacja/multimedia>

Kontakt dla mediów

Marta Szafranek

Specjalista ds. PR / Rzecznik Prasowy

mszafranek@polonika.pl

tel. +48 570 008 711

www.polonika.pl